Ann. IV. Num. XXIV.

VOX URBIS

DE LITTERIS ET BONIS ARTIBUS COMMENTARIUS

BIS IN MENSE PRODIT

Pretium annuae subnotationis, *ante solvendum*, est: in Italia Libellarum 10; ubique extra Italiam Lib. 15; M. 12; Sch. 12; Doll. 3; Rubl. 6; Flor. 7½.

Inscriptiones et omne genus indicationes pretio aequissimo referuntur, quod est in extremis commentarii paginis Lib. 0.50 pro *unoquoque centimetro quadrato*.

Cuncta mittantur ad* ARISTIDEM LEONORI *equitem, commentarii VOX URBIS possessorem et administratorem

ROMA — Via Alessandrina, 87 — ROMA

Subnotatio fieri potest:

IN RUSSIA
Apud Gebethner et Wolf
VARSAVIAE POLONORUM
rakowskie Przedmiescie, 15

IN ANGLIA
Apud Burns and Oates
LONDON W.
28, Orchard Street.

IN CIVITATIBUS FOEDERATIS AMERICAE SEPTEMTR.
Apud Fridericum Pustet
S. Sedis. Apost et S. Rituum Congr. Typogr.
NEW YORK
52, Barclay Street.
CINCINNATI
436, Main Street.

IN GERMANIA
Apud Fridericum Pustet
S. Sedis Apost et S. Rituum Congr. Typogr.
RATISBONAE in BAVARIA

IN CANADA
Apud Librairie Granger Frères
MONTREAL
1699, Rue Notre-Dame.

RERUM INDEX

ROMAE

EX OFFICINA *PACIS*, PH. CUGGIANI

35, Via della Pace

MCMI

Ann. IV. ROMAE, Idibus Decembr. MCMI. Num. XXIV.

VOX URBIS

DE LITTERIS ET BONIS ARTIBUS COMMENTARIUS

PRETIUM SUBNOTATIONIS:
In Italia: Lib. 10 — Ubique extra Italiam:
Lib. 15, M. 12, Sch. 12, Doll. 3, Rubl. 6, Flor. 7 ½.

BIS IN MENSE PRODIT

POSSESSOR ET ADMINISTRATOR:
ARISTIDES LEONORI, eques.
ROMAE - Via Alessandrina, 87.

SOCIIS MONITUM

In superioribus Commentarii nostri paginis satis declaravimus id nobis esse persuasum, VOCIS URBIS progressum et cui ipsa prospicit latinitatis incrementum omnino fere ex sociis procedere: vis enim unita fortior.

Inde socios nostros iterum hortantes iterumque ut causam veluti suam quisque suscipiat, eos volumus certiores nos, ad iter facilius sternendum, folium duplex edidisse, quorum altero modus suppeditaretur annotandi nomina illorum, ad quos speciminis atque incitamenti gratia VOCIS URBIS aliquot numeri mittantur; alterum continens schedulam plurium subnotationum, quibus promissa praemia adire liceret.

Haec itaque folia nullo impendio socii accipient qui requisiverint; nos frequentissimum eorum concursum ad rem exspectamus.

VOX URBIS.

POST BELLUM SINENSE [1]

Cum Asiatica pax nondum composita esset, non deerant viri prudentes publicarum totius orbis rerum satis experti, qui arbitrarentur post susceptum tam irrite supremum bellum tamque inaniter ductum, nihil iam esse Sinensibus reliquum, quam aut in Europam universam arma inferre, aut privato foedere cum maxima quadam Europae republica sese iungere, ut sui imperii fines pactione tutarentur. Quae autem et cuius essent iis sub verbis abdita auspicia nemo non videt, qui perpenderit unam potissimum et propinquitate et potentia rempublicam Sinensium utilitati prospiciendae aptam.

Russorum civitatem dicimus, quorum legati satis ambigua mente cum in Europaeorum rationibus vindicandis sese gesserint, huiusmodi suspicionibus ansam praebuere. Modo enim acri animo sociorum iura conculcata vindicari videbantur, modo contra satagere ut victoria benigne uterentur, modo suo marte copias ultro in vastationes impellere, minitari modo, modo blandiri, sed nova interim oppida et litora occupare, praedamque ingentem suos in fines deferre. Qua prorsus ex agendi ratione, licet conferbuerint aliquando acrius Sinensium irae in Russos, tamen, urgente ipsa natura rerum, non semel secreta foedera inter duos populos inita plerique existimarunt.

Quinimmo huiusmodi novae amicitiae signa eo graviora apparuere, quo apertius praeteritis odiis contradicerent; in nullam enim Europae gentem tantus latuerat Sinensium furor quam in Russos. Erat haec sane et pugilum sicariorum mens prima seditionis ineundae, ut Mandchouriae provinciae cohortes ad arma ruerent, Russos citra Amur flumen reiecturae; reliquae autem copiae Port-Arthur et Ta-lien-wan, maritima castella a Russis occupata, liberarent. Neque iniusta quidem inimicitia, cum abnorme omnibus visum fuerit, atque Sinensibus gravissimum, post male exactum Iaponense bellum, Russos, absque clade, absque proeliis, unisque minis potentes, optima sua castella armis occupasse ac tenuisse.

✻

Seditio inanis prorsus cessit armaque in Russos excitata dispersa abierunt: mox, qui totius Imperii hostes pessimi diiudicabantur, ii tutores optimi atque benevoli patroni reperti. Latet quidem patrocinii pretium, quod pergrave esse oportere nemo dubitat; id vero non latet, contra Anglos, contra Germanos, contra Iaponios Italosque, Russos tantum in legatorum coetibus pro Sinensibus dixisse. Nonne plane his aemulationibus praesertim usus Li-hung-chang, canus ille Ulyxes, novae pacis pretium exinanire paulatim valuit, ita ut iamiam nos omnes poeniteat tot arma, tot classes in ultimum orientem misisse, ut summa rerum *in statum quo ante*, paucis immutatis, rediret? Vidit enim ille, subtili ut erat mentis acie praeditus, vidit quantus lateret in Germanorum, in Anglorum, in Americanorum mentibus de Russicis opibus metus. Isti enim Africano bello impliciti, suis copiis optimis destituti; illi toto oceano a suis terris dissiti; Americani Philippinarum insularum seditione praepediti; Russi tantum soluti, proximi, quodque maximum erat, finitimi atque parati in dies Asiaticum omnem exercitum, Asiaticam classem trans Amur flumen in flavum sinum contra omnes, seu socios seu hostes, una hebdomada cogere, impellere. Nec erant nisi Iaponii, qui propinquitate et copiis praevalide obsistere valerent: brevi igitur, ni aemulationes cederent, ni irae singulorum remitterentur, sociorum conlata arma in duas partes secessissent: inde Russi Gallorum forte foederatis militibus aucti, hinc Angli atque Iaponii ceterique. Sed horum in exercitu infidum ferme Germanorum fuisset auxilium, qui, etsi Russos vincere vellent, nec cupiebant tamen Anglos praeminere ceteris. Quale igitur futurum tot ex aemulis mentibus bellum, quae praelia? Spectassent cladem immanem Sinensium copiae stantes pilis lanceisque innixae, atque, post deleta hinc et inde agmina multa et classes, ipsi ex ultimis undique latissimi Imperii finibus convenissent ad locum pugnae, spoliaque ex ruinis, ex cadaveribus collegissent.

Atqui Russi erant qui praevalido loco sese munitos sentientes elata magis voce in legatorum comitiis minitabantur: ipsis igitur favendum, adhaerendum Russicis consiliis. O utinam Russorum favore commoti ad iram in eos reliquae gentes ad arma concurrerent! Summa haec spes Sinensium salutis, ut socii ad intestinum bellum ruerent.

✻

Verum legati nostrarum gentium non adeo amentes fuerunt; cumque maius fieri periculum novum apparuit, de pace instauranda cito negotia tractarunt, malueruntque Mandchouriam provinciam secreta pactione Russis relinqui, quam egredi, alii contra alios, in campum. Servatae tamen iustitiae species, editae contra Russorum consilia Anglicae protestationes, visique et Sinenses iis subscribere, visi immo et Russi cedere iustitiae; at modo, abactis sociorum armis et navibus, res integra mansit. Tenent Russi Mandchouriae littora, Pe-tchi-li sinum utroque ex cornu castellis dominantur; muros illos titanicos praetergressi, parati sunt in dies Pechinum ipsam urbem caput citissimo itinere petere. Si, ut in eos Sinenses insurgant, a reliquis nationibus auxilium poscant, nulla erit

(1) In lectorum mentem revocamus, quae iam alias monuimus, ex ipsa Commentarii natura fieri ut scriptoribus ubique terrarum diffusis, suam promere sententiam liceat, praecipue de publicis rebus, etiamsi contradicentem inveniant aliquem. Si id acciderit, alter hic pari utens libertate contra scribat: nos enim, dum a proposito et humanitate animadversiones longe non abeant, eas minime repugnanter edemus.

COMMENTARII "VOX URBIS"

SOCIIS ET LECTORIBUS

IN ANNUM MCMII

Quadriennio iam assueti, diebus hisce redeuntibus quotannis et facta respeximus, et facienda promisimus; illa ut ostenderemus nos religiose fidem servasse, haec ut iucundiora sociis nostris polliceremur. Nullum quippe mortale opus est, quod ipso in exordio undequaque perfectum sit atque expolitum, ipsaque signa Mironis, affabre quamvis conflata, polientis minimae limae labore et mora indigebant.

Itaque commentario nostro unusquisque annus plura attulit emolumenta, sive amplificanda indicaret, sive minuenda ostenderet, sive nova inducenda suaderet, sive penitus exterminanda demonstraret. Qua quidem in re magni fuit nobis opera sociorum, qui vel missis epistolis, vel communicatis suis consiliis, vel datis elucubrationibus undique gentium nonnulla emendarunt, plura suaserunt, plurima perfecerunt. Nos autem [illegible] quoque [illegible] viris laeti accipiebamus quae mittebantur, et morem gerebamus eruditis, quorum nominibus quasi totidem stellis commentarius noster coruscat, et, audientes dicto in [illegible], in meliora pariter nitebamur. Ita coniunctis viribus, factum est ut ex nostratibus atque exteris nemo nobis crimen impegerit, quasi promissa dedissemus, quae non ad exitum perduxerimus.

Nunc atque quae erunt futura perspicientes hoc animo tempore, praecipuum quasi indicamus callem, per quem proximo anno gradiemur. Meta quidem una est, incrementum latinitatis; quam tamen in metam, non una ducitur via. Nos neque superbo tramine magnis itineribus propositum finem, neque [illegible] confitemur, contenti exiguo calle, quem ab ipso commentarii exordio inivimus. Cui quidem nec spinae, nec sentes defuerunt; sed propositi tenax animus, sed conscientia boni, sed gratia vestra, o socii, sed labor assiduus omnia vicerunt, ita ut quasi e collis apice superata spatia respicientes, non quidem ab ipso condito commentario, sed ab iis, quae superioris anni initium signarunt, laetari liceat et fructus uberes, et iucundissimos visu flores percepisse una cum laude sapientum.

Enimvero elabente iam anno auctus est commentarius figuris, elucubrationibus, nitidioribus litterarum notis; auctus non mediocriter scriptorum numerus, quos inter magno cum gaudio accensuimus viros litterarum fama clarissimos. Accessit scriptorum centuria, quibus calidus iuventa sanguis fervet, et spes arridet, et est praesaga boni voluntas. Iamque hisce

sunt fortia bello
Pectora, sunt animi, promptaeque ad fortia vires;

ac tempus erit, quo, non inter triarios modo, sed et inter primipilos, ducesque versentur. Igitur spes magna arridet fore ut, hisce adeuntibus, et alios atque alios allicientibus, messis uberrima crescat, et vetus gloria latinitatis tandem aliquando reviviscat.

Vos autem maxime, adolescentes, illud ne fugiat, in litteris fieri, quod in aedificiis exstruendis quotidie videtis. Non unius opera, non uno lapide illa excitantur, sed coniunctione plurium; hi enim caementa comportant, hi lapides, hi arenas, hi fontem, hi lateres, hi trabes, hi tigillos, dum illi saxa scalpris aptant, illi marmora secant, illi varia obeunt munera ut opus exsurgat ad solaria, ad tecta, ad crepidinem, ad fastigium. Ferat unusquisque vestrum quod potest, qui simul omnes omnia potestis; nam unusquisque suae regionis praestabilia novit, quae, si notarit communicabitque, conlecet opus, et commentarius noster, cui patent omnia litora regionesque omnes orbis terrarum, dominium gentium, quot latina lingua tenet, notitiis undique susceptis, facile praeferet ipso in incessu, et in fronte.

Quae igitur monumenta vel sub dio pateant, vel reperiantur effossa, quae industriis, negotiationibus, commerciis terra marique tententur, quae denique in omni genere usui hominum inventa sint, a singulis vobis expectamus, qui non mediocrem honorem apud omnes eritis adepturi ex restituta latinitate, in quam feliciter incubuistis, pelago ratem primi committentes.

Atque haec pars auxilii est, quod flagitamus. Nam, si quid gratiae apud socios ac lectores labores nostri meruerunt, illud etiam vehementer petimus, ut qui nomina commentario dederunt, non ipsi modo in proposito constent, sed suos inter amicos sociorum numerum quaerant. Impendia quippe enormia sunt, quibus pares non efficimur, nisi societate multorum. His autem largienda futuro anno praemia, eademque more nostro munifica, proposuimus, quae sequuntur.

Compertum est paene omnibus, Florentiae aedificium esse fratrum Alinari proprium, in quo, artificio mirabili «photographica» plurima undique exquisita, exprimuntur. Nos iampridem ab eius officinae dominis libenter concessa usi facultate sumus referendi in imaginibus Commentarii quotquot ex opificio eorum tabulae placuissent; qua quidem potestate intra urbanitatem et non sine magna lectorum delectatione hactenus usi sumus. Hi autem Alinari fratres, qui tanta felicitate eiusmodi industria potiti sunt, per eamque, parta sibi singulari scientia lucis, egregiam sui nominis famam undique gentium divulgarunt, experimentis plurimis patientissime adhibitis, tandem aliquando id sunt consecuti, quod ferme maximum in re videbatur, quomodo tabulis, imaginibus, locis, regionibus aptarent colores eosdem, quibus illa aut natura, aut arte essent praedita. Haec, vis sane mirabilia, Florentiae his diebus edidit apta officina, quam A. Pini moderatur, patentque metr. 0,30 × 0,40; quod autem super cetera movet est colorum vis, qua non squallentes apparent imagines, sed clarae, vivae, nitentes quasi e manibus egregii artificis prodierint recentissime. En autem tabularum indicem, quas nostris hisce oculis obstupescentes vidimus, quasque sociis comparaturi sumus:

I. **Pallas Minerva.** — Tabula Alexandri Filippi (vulgo *Botticelli*). Est in regiis aedibus palatii Pitti, Florentiae.

II. Tabula titulo **Madonnina** auctorem habens Rupertum Ferruzzi. In ostentu Venetiis habito an. MDCCCXCVII celebratum hoc opus emit servatque Ioannes G. A. Leishman.

III. **Maria Virgo Mater cum Divino Filiolo.** — Tabula Caroli Dolci, in regiis aedibus uti supra asservata.

IV. **Magdalena.** — Eiusdem Dolci tabula est in pinacotheca *degli Uffizi*, Florentiae.

V. **Maria Iesum puerum adorans.** Effinxit Antonius Allegri (vulgo *il Correggio*). In eadem pinacotheca.

VI. **Idem argumentum** quod tractavit Philippus Lippi. Ibidem.

Habebunt ex his pulcherrimis «photocromiis» unam, prouti elegerint, singuli socii, qui, praeter suam subnotationem, *recto tramite ad Aristidem Leonori equitem, commentarii VOX URBIS possessorem et administratorem, Romam, via Alessandrina, 87*, persolutam missamque, novam subnotationem cum eiusdem pretio miserint. Quot autem erunt subnotatores novi, totidem photocromias iuxta optionem accipiet qui ipsos procuravit. Qui vero novos subnotatores miserit duos, hic vel duas, quas maluerit, photocromias eliget, vel tertiam sibi subnotationem nullo pretio.

Proposita haec dona, quae sociis futura grata confidimus, animos addant ad latinitatis causam tuendam, quae optimo cuique est causa humanitatis.

VOX URBIS.

En iacet ambustum templum Iunonis, et ara
Isidis, et templum, pulcra Erycina, tuum:
Semper ubi Idaliae solitae volitare columbae,
Sacra ubi cum viridi cespite myrtus erat.
Hic olim blandi cantus, hic mille choreae:
Hic quoque mille dabant laeta theatra iocos;
Nunc urbe in vacua gradiens bacchatur Erinnys;
Per fora, perque vias ventilat illa faces....
Nec fuga per pelagus facilis; tumet undique pontus;
Et fremit hinc Boreas, et fremit inde Notus.
Ingemino voces: Fugias, teque eripe flammis;
Eripe te flammis, lux mea, tolle moras.
Ast illa expandens morientia lumina fatur:
Te sine, me patrios linquere posse lares?...
Si celerare fugam prohibet te martia virtus,
Obruar in mediis ignibus ipsa simul.
Ossa simul iaceant! Ut nostri conscia amoris,
Ista domus nostrae conscia mortis erit....
Ter sonuit coecis tum mons Vesuvius antris,
Nosque ambo oppressit vasta ruina domus.

DIDACUS VITRIOLIUS.

DE GRAMMATICAE HEBRAICAE

RATIONE EMENDANDA (1)

Si quis scriptorum grammaticorum opera, quae modo breviter percensuimus, raptim evolverit, facile perspiciet, apud omnes, paucis exceptis, unam eamdemque esse rationem linguae hebraicae praecepta docendi. Diximus « paucis exceptis », nam hunc in numerum F. Scerbum, I. Pizzi, I. Luzzattium et canonicum Re putamus non esse referendos. Quaenam igitur est tradendae hebraicae linguae grammatica ratio, quam veteres et maxima recentiorum grammaticorum pars immutatam tenuere, praeter eos perpaucos, qui aliquid, in re tam salebrosa, innovandum censuerunt? Ratio libris grammaticis communis haec est: praeit tractatio de litteris, quarum duplex exhibetur figura: altera biblica, qua S. Scripturae textus exarari solet; altera « rabbinica » qua ad maiorem scribendi celeritatem accommodata « Rabbini » in suis commentariis utuntur. Sequuntur notiones de punctis, seu de litteris vocalibus, a *Masorethis*, anno post Christum natum circiter DC, inventis, adiuvandae lectionis causa. Huc quoque referuntur notiones de usu *Shĕvâ simplicis* et *compositi*, de *Dâghesh* et *Mappîq*, de *Qâmez — Hâtûph* a *Qâmez* distinguendo, de accentuum potestate et numero, de vocalium mutationibus propter regimen, etc. Inde fit transitus ad singulas orationis partes: de nomine, praefixis et pronomine, de verbo et de particulis. Quidam grammatici nomen verborum coniugationi postponunt, quod nomen a verbo ducitur vel per meram punctorum mutationem, vel per alicuius litterae radicalis repetitionem, vel per litteras superadditas. Ceterum doctrina de verbi hebraici coniugatione et divisione, cui tota grammatica ratio potissimum innititur, adeo laboriosa et ardua est, quae patientissimi cuiusque discipuli virtutem, ultra modum, fatiget. Quotusquisque grammaticorum est, qui, certis legibus, eam tradere ausus sit! Utque rem exemplo confirmemus, ordinem verborum hebraicorum lectoris oculis subiiciemus:

(1) Cfr. num. sup.

Verba hebraica alia sunt « perfecta », alia « imperfecta ». « Perfecta » habent duo « tempora »: « praeteritum » et « futurum »; pro « praesenti », Hebraei « participio » (*benoni*) utuntur.

Quatuor coniugationes sunt:

I. *Qal*, seu *Pahal*, cuius passiva est *Niphal*. Haec actionem vel passionem significat: *qatal* = necavit; *niqtal* = necatus est.

II. *Pihel*, cuius passiva est *Puhal*. Haec addit emphasim: *qittel* = trucidavit; *quttal* = trucidatus est.

III. *Hiphil*, cuius passiva est *Hophal*. Haec est causativa et iussiva: *hiqtil* = necare iussit: *hoqtal* = ad necem est provocatus.

IV. *Hithpael*, quae est « reciproca », sine forma passiva: *hidqattel* = se ipsum necavit.

Verborum " imperfectorum „ seu irregularium, ordines novem numerantur:

I. verborum " gutturalium „ quae in radice habent aliquam litteram gutturalem;
II. » " geminatorum „ quae secundam et tertiam litteram radicalem habent aequalem;
III. » " primae radicalis „ *pê-âleph*;
IV. » " primae radic. „ *pê-nûn*;
V. » " primae radic. „ *pê-yôdh*;
VI. » " secundae radic. » *'ain-vâu*;
VII. » " secundae radic. „ *'ain-yôdh*;
VIII. » " tertiae radic. „ *lamêdh-âleph*;
IX. » " tertiae radic. „ *lamêdh-hê*.

Hebraeorum σύνταξιν, quia simplex est, grammatici leviter attingunt. « Usus et glossarium, — ait I. Pizzi, — melius tirones docebunt ».

Ex allato prospectu nemini dubium est quin verborum hebraicorum coniugationem et ordinem tirones non sine diutina et sedula exercitatione arripere possint. Quis enim neget ipsam verborum graecorum structuram multo faciliorem esse quam hebraeorum? Non ignoramus sane illam in octo classes divisionem, quam Georgius Curtius instituit, aliqua ex parte imperfectam haberi; tamen ea est quae, licet statis legibus semper non nitatur, « ex fumo dare lucem cogitet ».

Quomodo ergo hebraicae grammaticae ratio erit emendanda?

Rem magni momenti aggredimur, ex qua omnis huius disputationis fructus (si detur nobis occasio ex hac disputatione utilitatem aliquam capiendi) pendere videtur. Festinare ideo ad consectaria pro usu tempus est, quae hic audemus exponere, venia prius a benevolenti lectore impetrata, qui noverit nos haud esse hebraicae linguae peritos, sed haec studia nonnisi ad voluptatem exercere. Alius qui linguam sacram bene calleat mendas multa litura coerceat!

Duplex esse potest finis in quem aliquis animum intendit dum hebraicis litteris studet: aut legendi sine magna difficultate sacros Veteris Testamenti libros, aut in omnes hebraicae linguae ambages introspiciendi, quod eruditissimorum hominum est. Unde patet, ut primum assequamur, eas notiones, quae spectant ad vocalium mutationes minime necessarias esse discentibus, qui, ceterum, ex frequenti exercitatione, maius commodum quam ex ieiunis grammaticorum praeceptis percipient. Itaque, si grammatica hebraica, pro « Seminariorum » scholis concinnanda erit, putamus, in primis, has ineptias prorsus esse omittendas. Canonicus Re et Italus Pizzi exemplo sint.

Perutile insistendum arbitramur ut tractatio de litteris, circa earum scriptionem et pronunciationem, rite perficiatur, et pronunciatio unica, quae communiter est Lusitana, adhibeatur. Ad rem egregie docebit Isaias Luzzattius (1).

Item, circa nominum declinationem, placet nobis illa in octo classes divisio, qua utitur Isaias Luzzattius. Hac ratione hebraici nominis declinatio multiplex quidem est, sed antiquarum linguarum disciplinae magis accommodata.

Τὸ παράδειγμα verbi *Qal*, sive « Perfecti », ita in ordinem redigatur, ut temporum personae, non a tertia radicali, sed, ut graecis, latinis et italis est mos, a prima initium capiant, et cuique formae hebraicae italica respondeat significatio. Παράδειγμα sic dispositum maximo usui erit discipulis, qui, interdum, etiam in parvi momenti rebus, facile confusione implicantur.

Singula capita, praesertim quae de verbis irregularibus sunt, brevibus clarisque legibus illustrentur, neque desint opportunae exercitationes, per breves propositiones, a discipulis ex hebraico in italicum sermonem vertendas.

Postremo optamus ut iterum in usum revocentur eae « formulae mnemonicae », quibus potiores leges a grammaticis veteribus concludebantur, quaeque falso a recentioribus proscriptae fuere. Saepe enim, hoc modo, grammatica lex, quae longa indiget disceptatione, minimo labore memoriae commendatur. Ad rem cf. Slaughterium.

Quae raptim egimus de praecipuis linguae hebraicae grammaticis, saeculo elapso, in lucem editis, deque emendationibus quibus vetus hebraicas litteras docendi ratio in melius restituatur, quaesumus, amice lector, benigne excipias. Quae proposuimus, licet non omnia summo philologiae iure sint castigata, tamen, pro usu, nonnihil profutura videntur quotquot in hebraicis litteris, breviore ac faciliore ratione, haerere studuerint. Si quae natura ipsa mutabilia sunt temporum adiunctis aptare oportebit, quid obstat quominus eruditi viri unum idemque nobiscum sentiant? In hac enim disputatione toti in eo fuimus, ut sincerum animi nostri votum exprimeremus, quo magis scilicet linguae hebraicae tradendae grammatica ars temporibus novisque vitae studiorumque consuetudinibus accommodatior institueretur. Olim hebraica lingua in « Seminariorum » scholis, ab iis, qui sacris ordinibus initiandi erant, assidua cura impensoque amore colebatur; at nunc infelix manet oblivio rerum. In publicis athenaeis nomen exstat sine re: doctor vacua regnat in aula! Nonne igitur pro viribus sacrae

(1) Cf. etiam SACCHI e LATTES, *Nuovo avviamento allo studio della lingua ebraica*, ecc. — Livorno, G. Belforte e C., 1895.

quae possit seiunctim validum dare, sed foederatos invocare oportebit: inde,' post praestitas opes, tot erunt domini quot socii, singuli sinus, flumina, castella, provincias sibi exposcent. Quid iam? Uni domino melius erit servire, unum patronum tolerare; cedendum itaque necessitati atque Russica protectione esse contentos expedit: ni malint forte Sinenses in universam iterum Europam atque Americam indicere bellum, experti recens quid sit tot a potentibus hostibus pessumdatam patriam videre.

P. Rossani.

DIDACUS VITRIOLI

Nobis, quo possumus modo, certe quo suppetunt vires, latinitatis adsertoribus et propagatoribus, iucundissima semper erit laus, quae latinitatis aureae cultori solemniter tribuatur. Hinc, quae Didaci Vitrioli Rhegini persoluta nuper memoriae sunt, atque ea non modo tamquam a civibus civi quasi gratia patria, sed tamquam totius Italiae nomine tributa, non solum gratissima accepimus, sed, ne horum memoria pereat, hisce paginis recensenda esse putavimus.

Suo enim honori, suoque nomini Didacus ipse sufficit etsi solus, cuius opera ius immortalitatis locumque iamdiu toto terrarum orbe adepta sunt; patria autem eius italica et natale ipsi solum, nisi ea fecissent, quae fecisse gaudemus, nec intra officium, nec intra pietatem, nec intra morem cultarum gentium patrasse reputarentur. Sulmo, Verona, Mantua, Venusia, Neapolis Ovidio, Catullo, Vergilio, Flacco, Statio, Sannazario, civibus suis, ita se crescere, augeri, extollere credunt, et iure credunt, ut, ceteris posthabitis laudibus, hac una se beatas esse arbitrentur, qua aeternitatem nominis ubique gentium sunt assequutae. Cur non ita Rhegium Iulium suo de Didaco semet arbitraretur? Cur Italia omnis, quanta est, tanto filio suo non idem postularet, per quem latinorum poetarum suorum gratiae et laurea ad nostra usque tempora prorogata sunt?

Nos quidem obmutueramus tam cari capitis deminutione perculsi, et luctuosa timebamus latinis litteris, quibus et tantus deerat dux, et tanta lux repente occidens dira minabatur! Non enim negamus optimae indolis nunc iuvenes adolescere, viros florere optimos ex ipsa civitate Rhegina, qui heredium a Didaco relictum non modo occupare ac tenere, sed amplificare latissime possint; scimus italico caelo soloque eam esse vim, atque virtutem, — pace reliquarum civitatum dicimus, — qua, o si Moecenates!, cuique saeculo sui non deessent Marones; scimus et haec non humana voluntate et industria, sed prope divinitus data esse gentibus nostris, quae etsi nihil sibi sperent a Musis, nec aliud plerumque habeant praeter posthumam laudem, et exiguo in marmore recordationem, nativo tamen impetu, ingenita vi, instinctu ferme agentis Numinis per carmina litterasque ita feruntur, ut animam prius, quam artes, et Musarum studia, disciplinasque deponant.

Scimus haec, et futuri temporis casusque et exitum non formidamus; attamen et moerore gravi percellimur, et haeremus ancipites quoties ex nostratibus quis pereat, qui ob excellens ingenium aureamque indolem numquam perire deberet. Tunc circumspicimus, quasi milites, quibus aestuante praelio ducem vis Martis abripiat, ut succedentem in munia perspiciamus, qui vexilla dignitatis italicae possit sua virtute tueri. Et spem salutamus quidem plaudentes exstincto, quia maiorum gloria posteris quasi lumen est, et avorum laudibus excitantur ad praeclara nepotes; at ex legatis, et tribunis, et centurionibus invocamus ducem, qui vices occupet, et praecedat.

Nec alia senserunt, qui Rhegium convenere ex popularibus oratoribus ad ferendas leges, qui provinciis praesides, qui magistratus, qui urbis, oppidorumque finitimorum praecipui viri, qui ex athenaeis magistri, et insuper adolescentium turba in litteras et artes bonas incumbens, et late populus per signa dispositus ac distributus.

Didacus enim per omnem vitae suae cursum, qui fuit ab an. MDCCCXX ad an. MDCCCXCVIII latinam linguam ita excoluit, ita familiariter cum illa versatus est, ut non alienam, sed propriam colere, et uti videretur. Quippe praesentia sibi tempora negligens, et, propositi tenax, ignorans, totus illi vivebat aetati, quae latinitate illustris fuit. Nihil huic praeter cycnos latinos erat, domique forisque hos tantum sequebatur, atque hisce tantum vivebat, qui, si optio data fuisset, praetulisset iamdiu cum illis esse in sepulcro, quam suo vitam tempore deducere. Quinimo si interiora Vitrioliae domus inspicias, nihil illic praeter reliquias dilectae aetatis invenies. Simulacra, utcumque mutila, eruta e solo Rhegino, veterum effigies poetarum, quaecumque Romanum olerent tempus, sive scalpro, sive aere, sive pictoria arte exprimerentur, parietes, mensas, abacos, pavimenta propemodum ipsa possident. Atque illic quasi antiquitatis aura quaedam ventilat ora adeuntis et invisentis, nisi spiritus eius sit, cui, nequid laetitiae desit, ea conceditur vel post mortem pererrare loca, quae vivus amabat, et illa audire, quae passim tot immarmurant, quot invisunt.

At nemo ex adeuntibus verba profert, et voces emittit, quas et ipse non optasset vivus audire. Ex omnibus enim desideria emicant innocentissimi viri, cui una cum ingenti sapientia suavissimi mores, sanctissima fides, delicatissimi affectus, ac benesuada urbanitas cum Nestoreo eloquio coniuncta. Neque inde excedere solebat, nisi interdum pergeret rusticatum in agros, aut in littora pulcherrimi freti Rhegini, quo nihil magis idoneum ad illa excolenda, quae versabat animo, seu priscorum temporum memoraret historias, vel, quae circum loca erant, coramque considerans, diversas rerum vices, instabilemque meditaretur in hisce fortunam. Hinc in carminibus eius Vergiliana simul maiestas et concinnitas, una cum illa Vergiliana consonantia, cui subest aliquid non triste, sed moestum, quo cordis intima delectantur mirifice et rapiuntur.

Nec alieno utebatur stylo sed suo, quem ipse sibi creaverat, plasmaveratque veterum consuetudine poetarum, ita ut eodem tempore nullum ex illis agnosceres, omnesque tamen sentires. Hoc *Xiphias*, egregium opus, redolet, hoc elegiae singulae, quas inter flexanima pariter ac sublimis habetur illa Cretensis militis, qui, Pompeiis cum esset conflagrante Vesuvio, quoniam inde militari ex munere abire non posset, uxorique dulcissimae fugam frustra persuadere conaretur, supremo in amplexu, aestu, cinere, lapillis obrutus, una cum ipsa perire voluit, ne mors divideret quos amor sociarat; quorum corpora mille et octingentos post annos reperta sunt, cum Pompeianae altius effoderentur ruinae.

Sufficiant haec ad opportunitatem temporis memorata, exigua certe ad virtutem viri, qui praeclare sibi immortalitatem, patriaeque, civibusque decus magna cum laude comparavit, novamque italico nomini coronam adeptus est.

G. P.

DE CORPORIBUS DUOBUS NUDIS OSSIBUS COHAERENTIBUS POMPEIIS AD PUBLICAS THERMAS INTER SESE AMPLEXANTIBUS REPERTIS

ELEGIA

Cur simul ossa cubent, ac post tot saecla, viator,
In molli amplexu nos ita iungat amor,
Accipe: nec tristes pigeat cognoscere casus;
Elicient lacrumas fors mea verba tuas.
Saxa etenim flerent, gemitus si fundere possent:
Deflerent nostras aspera saxa vices....
Sol medium caeli vix iam traiecerat orbem,
Pompeiosque tenet mollis et alta quies.
Rusticus in villa, mediis stat miles in armis:
Subdola piscator per mare lina iacit;
Curia habet patres; it magna ad templa sacerdos,
Femina devolvit linea pensa colo.
Quum subito exstinctos, infandum! suscitat ignes
Vesvius, et rauco murmure saxa vomit;
Culmine et in celso montis stat fumea pinus,
Atraque nimbosum contegit umbra polum.
Ocyus aeriae volucres trepidantibus alis
Frondiferas nemorum deseruere domos.
Manarunt nullo arentes humore lacunae;
Sulfureis Sarnus lentior ibat aquis.
Amnigenae nymphae glauco de gurgite surgunt,
Mox celeri iactu gurgitis ima petunt....
Huic ego tum dixi: Crudelia litora linquas,
Lux mea; sit vitae, sit tibi cura tuae.
Dum voluere dei, felices egimus annos:
Nunc procul e patriis pellimur ambo focis.
Interea ingenti squalebant moenia luctu;
Urget Pompeios ultima namque dies.
Turba ruit portis: secum fert quisque penates,
Exuviasque suae, pignora cara, domus.
Quid non audet amor? Gestat non nemo parentem.
Atque ignis sanctum non violavit onus:
Vidi ego pallentes lymphata mente puellas
Virgineas manibus dilaniare genas.
Haec stupet, haec vanis incusat fata querelis;
Altera in alterius concidit aegra sinum.
Sollicitae matres gnatis cum dulcibus errant,
Invocat illa homines, invocat illa deos.
O ubi vitiferi colles, et amoena fluenta,
Atque coloratis florida prata rosis;
O gelidi fontes, o templa augusta deorum,
Centum aris quondam fumida thuricremis:

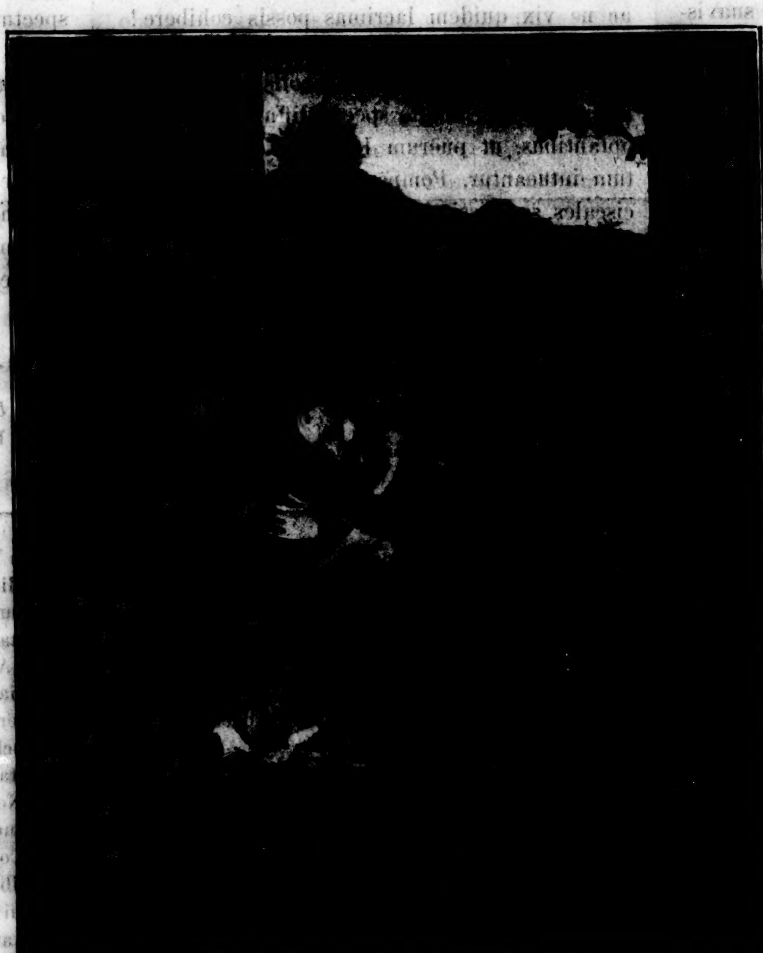
ligio nostra. Quo autem fretus ratiocinationis artificio illud fidei nostrae columen subvertere satagat, haud videtur silentio praetereundum. Sic ille: E mortuis aut sine corporibus surgemus, aut cum corporibus; iamvero, neque primum asseruisse fas est, quandoquidem sine corpore « neque mens, neque anima, nec vita est » (esse enim incorporei quidquam ethnici fere negabant); neque etiam alterum fingi sana mente potest. Enimvero, non sane quidem cum his ipsis, quibus nunc copulati sumus, surgemus corporibus: quae certe iamdudum erunt dilapsa et in varia elementa resoluta; neque etiam magis cum aliis corporibus; secus enim non tam e mortuis redivivi quam e nullis vivi homines essent futuri: « ergo homo novus nascitur, non prior ille reparatur » (1).

Cui argumento vim addidisse novam ex eo putat quod nullus umquam tam mirandi e mortuis ad vivos reditus exemplum praebuisse sit exauditus: « Quis unus ullus ab inferis vel Protesilai sorte remeavit, horarum saltem permisso commeatu, vel ut exemplo crederemus? » (2). Legitur quippe Protesilaus unus e Graecorum principibus, bello Troiano, ab Hectore fuisse interfectus; eius vero Laodomia uxor, cum eum occisum comperuisset, enixis precibus, ut coniugis ab inferis reversi colloquio gaudere tres horas liceret, a diis fertur impetrasse.

Quod vero nullus umquam mortuorum revixerit, id quidem christianis ab ethnicis non semel invenitur obiectatum. Audire libet Iustinum illum Martyrem his « gentiles » compellantem: « Διὰ τὸ μήπω ἑωρακέναι ὑμᾶς ἀναστάντα νεκρὸν, ἀπιστία ἔχει; Propterea quod nondum resurrexisse mortuum videritis, incredulitas vos resurrectionis tenet » (3). Sed et Theophilus audiatur Antiochenus: « Ἀλλὰ καὶ τὸ ἀρνεῖσθαί σε νεκροὺς ἐγείρεσθαι, φῄς γάρ· Δεῖξόν μοι κἂν ἕνα ἐγερθέντα ἐκ νεκρῶν, ἵνα ἰδὼν πιστεύσω: At negas mortuos esse resurrecturos, ais enim: Ostende mihi vel unum e mortuis suscitatum, quem si videro, tibi credam » (4). Audiatur denique e Latinis unus, Lactantius, qui haec ethnicis suis aequalibus verba affingit: « Tot iam saecula transierunt; quis umquam unus ab inferis resurrexit ut eius exemplo credamus? » (5).

Unde constat quam luculentissime, longe lateque tunc percrebuisse et imis mentibus insedisse insanam hanc in futuram mortuorum suscitationem argutiam. Eam vero quomodo Minucius noster obtuderit, post indicabimus.

Quemadmodum mortuorum ad vitam regressum, ita etiam improborum poenas aeternas, aeternamque piorum felicitatem deridet. Primum enim qui negaverit, alterum non negare vix potest. Unde: « hoc, – inquit, – errore (animandorum videlicet denuo corporum) decepti, beatam sibi ut bonis et perpetem vitam mortuis pollicentur; ceteris, ut iniustis poenam sempiternam » (1). Quae haec dementia est, ut spem foveant beatissimae post mortem immortalitatis qui dum vivunt, tot tantisque premuntur miseriis? « Quid post mortem impendeat, miseri, dum vivitis aestimate... Tu qui immortalitatem posthumam somnias, cum periculo quateris, cum febribus ureris, cum dolore laceraris, non tum tuam conditionem sentis? non tum agnoscis fragilitatem? invitus, miser, argueris, nec fateris? Sed omitto communia: ecce vobis minae, supplicia, tormenta, et iam non adorandae sed subeundae cruces: ignes etiam, quos et prae-

« Maria Virgo Infantulum suum adorans » ANTONII ALLEGRI (vulgo *il Correggio*) tabulam hanc « photocromice » expresserunt (metr. 0,30 × 0,40) FR. ALINARI, Florentiae, et *Vox Urbis* socii dono largitur in an. MCMII. (Cfr. huius commentarii operculum pag. 2).

dicitis et timetis: ubi Deus ille, qui subvenire reviviscentibus potest, viventibus non potest? (2). Miserrima igitur conditio christianorum, qui non modo nullis praesentis vitae fruuntur voluptatibus, verum etiam se suosque in asperrima quaeque, imo in capitis discrimina ultro obiiciunt. Ita, nec futuram vitam consequentur ullam, nec ullum interim ex praesenti fructum percipiunt.

Denique inde obiurgandi capit finem, exordium unde desumpserat: obsecrat iterum atque iterum Christi cultores, homines utpote « indoctos, impolitos, rudes, agrestes », ut a mundi vel numinis arcanis curiosius rimandis tandem aliquando desistant. Quid enim? Multi, iique summi philosophi, Arcesilas, Carneades, Academicorum plurimi tantis quaestionibus enodandis impares se publice professi sunt; isti vero nihil suis investigationibus non patere, nescio an audacius an stultius effutiunt! Quin etiam, atticus ille Socrates, Graecorum longe sapientissimus, aperte censuit nihil nobis, quod esset supra nos, curae esse debere. « Sic, – ait, – et mea fert opinio; dubia nempe, ut sunt, esse relinquenda, nec diversa quaeque a doctissimorum virorum placitis figmenta, temeraria quadam loquacitate, adstruenda ».

Causa iam perorata, Minucium ut singula quae audierit diluere velit, provocat. Respondet autem illi pro Minucio Octavius: ne de sua dicendi ubertate ornatuque haud sane mediocri plus aequo glorietur. Nam qui eiusmodi orationi aures adhibuerint, eos eloquentiae potius flumine abreptos, quam rerum ducit veritate commotos. Etenim « dum verborum lenocinio a rerum intentionibus avocantur, sine delectu adsentiuntur dictis omnibus; nec a rectis falsa secernunt, nescientes inesse et in credibili verum et in verosimili mendacium » (1). Responderi autem aequius aut moderatius num potuit? Offensus tamen nonnihil Caecilius haec regerit Minucio: ipsum religiosi iudicis officio prorsus decedere eo quod eiusmodi responsione suae « actionis » robur labefactet « cum Octavius (adhuc) integra et illibata habeat singula ». Ne vero adversae sententiae velut os praeclusisse, aut vana intumuisse eloquentia magis quam « ipsarum rerum soliditate » credatur enituisse, iam Octavium ut suam exordiatur responsionem adprecatur, quam se « cum toto silentio » promittit auditurum.

(Ad proximum numerum).

A. SORDET.

DE FESTO NATIVITATIS CHRISTI IN URBE BETHLEEM

TAMETSI dies festus Natalis Iesu Dei Servatoris ubicumque christianum nomen invectum est magna pompa celebratur, nullibi tamen maiore, quam in urbe Christi natali. Memini me abhinc annos sex his solemnibus interfuisse, neque futuram reputo aliquando diem, qua e memoria excidat, tum quia, quae sunt oculis subiecta fidelibus fortius demissis per aurem animum irritare consueverunt, tum quia incunabulorum habenda est ratio peculiaris.

Iam inde a praeludio diei natalis Bethlemitae universi, et quotquot huius urbis accolae sunt, ab omni opere conquiescunt; pastores maturius solito greges ad stabula reducunt; anaglyptarii, quae ad unguem volvente anno opera castigaverant, in ordinem digesta, in crastinum venalia prostare contendunt.

Hora secunda post meridiem cives, quibus advenae et peregrini consociantur, in pronaon conveniunt ut ibi Solymorum Patriarcham, equo invectum, opperiantur, cui Consul Gallicus,

(1) Cap. XI.
(2) Ibid.
(3) *Apol.* 2.
(4) Lib. I *ad Antol.*
(5) Lib. VII, cap. 22.

(1) Cap. XI.
(2) Cap. XII.

(1) Cap. XIV.

linguae iura tuebimur? Ea quae effutiuntur de hebraico sermone, tamquam obsoleto et inutili, nihili facimus, quod mentis non bene sanae praeiudicium est, ac si quis, impudenti loquela, litteris graecis et latinis demere audeat. Quod autem attinet ad eos qui in sortem Domini vocati sunt, hi numquam, si quorumdam recentiorum placitis adhaereant, acerbissimam censuram effugiant: bene ipsi norunt sacros Veteris Testamenti libros primitus hebraice fuisse exaratos; norunt quanto usui lingua sancta legentibus futura sit, ut verbum Dei scriptum, non ad litterae corticem, sed ad penitiorem sensum, rite interpretentur. Exemplo sint Alapide, Moignò, Vigouroux ceterique omnes, hebraicae linguae peritissimi, qui in sacris litteris explanandis maximam laudem assecuti sunt.

Faxit Deus ut haec quam ferimus aetas, tot aerumnis pressa, totque procellarum fluctibus agitata, bonarum litterarum lumen non amittat! Id, quod omina avertant, cum universi humani generis exitio foret; nam politiores litterae et ipsi christianae fidei validam opem ferunt, quod, humanitatis cultu, efferatos hominum animos mitiores Deique legibus audientes reddunt. Quarum sano spiritu imbuti fore confidimus, ut, discusso tam adversi temporis nubilo, die candidiore laetificemur!

Scrib. in Porta Rosatino, kal. Octob. MCMI.

MARCUS BELLI.

FR. LIPPI ET A. ALLEGRI TABULAE

DE MARIA INFANTULUM SUUM ADORANTE

NATALIS Dominici recordatio impulit ut, mutato paulisper praemiorum ordine, quae sociis obtulimus, hodie eorum oculis tabulas subiiciamus Mariam Virginem referentes Infantulum suum adorantem, quarum alteram Philipus Lippi, alteram Antonius Allegri effinxit, quem ex patria a Corregio nuncuparunt.

Itaque ipso auctorum nomine patet figuras reddendi modus utrique pictori proprius. Lippius enim vixit ineunte saeculo XV et suae arti nullo magistro, sed una afflante natura, studuit, suavitatem gratiamque maluit, imaginesque adumbravit quemadmodum verum, quod ubique anquirebat, ipsi offerret. Allegri contra — secundum eius picturae rationem dico — saeculum insequens, gloriae plenum, abunde sapit, et provectam doctrinam, et ipsam summorum artificum consuetudinem; unde factum est ut cum Sanctio et Vecellio de artis suae principatu iure contenderit. Quod si Urbinas in exprimendis animi motibus Corrheginum vicit, hic contra in reddendis rerum pulchritudine ac blanditiis forsan ei antecellit; certe in « catagraphis », idest — Plinianis verbis utor — in obliquis effingendis imaginibus, numquam superatus nec superabilis evasit.

Praetereo colorum vim, de qua ipsi Commentarii nostri socii discrimen instituere facile poterunt, si — quod *Vocis Urbis* administratori bene vertat — has tabulas, photocromice expressas mirifice, praemio sibi delegerint.

FORFEX.

DE MINUCII FELICIS "OCTAVIO" (1)

NUNC vero nefanda crimina in christianos, spicula diceres veneno infecta, Caecilius coniicit: caesos nempe ab illis infantes, carnes voratas humanas, patrata denique horrendae libidinis flagitia. Haec omnia ab illis admissa calumniatur in coetibus quibusdam nocturnis a profani cuiusque conspectibus remotissimis. Huiusmodi quidem scelerum, tunc temporis, christianos vulgo esse insimulatos pro explorato habetur; nihil enim perditissimis quibusque hominibus tam consuetum, quam ea quibus ipsi inficiuntur facinora ceteris, quorum invideant virtuti, imputare. Lugendum tamen est

« Maria Puerum Iesum adorans » – PHILIPPI LIPPI tabulam hanc « photocromice » expresserunt (metr. 0,30 × 0,40) FR. ALINARI, Florentiae, et *Vox Urbis* sociis dono largitur in an. MCMII. (Cfr. huius commentarii operculum pag. 2).

non defuisse haereticos: Basilidem, Carpocratem et illos fere omnes, quos « Gnosticos » vocant, qui tam atris accusationibus ansam solutis suis moribus praebuerint. Id quidem ore testantur unanimi tum Irenaeus (2), tum Eusebius (3), tum denique Epiphanius (4). Attamen prima eius infandi rumoris semina neque haeretici sparserunt, neque ethnici; verum Iudaei. Cuius rei testem habes Origenem, qui etiam illud enarrat, sua ipsius aetate plurimos exsecrandae famae nimium credulos viros non modo a christianorum religione abhorruisse, verum etiam a colloquiis resiluisse (5). Quodsi praedicta calumnia auctoribus prodiit Iudaeis, eam proculdubio auxerunt tum effrenatis moribus ii quos diximus haeretici, tum confessionibus mendacibus ethnici quidam, servi hominum christianorum. Id nimirum memoriae tradidit illa *Lugdunensis Viennensisque Ecclesiae epistola* ab Eusebio descripta. Hi namque servi, a praeside aut iudice comprehensi, cum tormenta reformidarent, hortatu saepe militum, nequissimis sane accusationibus non raro mentiti sunt (1).

(1) Cfr. an. IV, num. XX.
(2) Lib. I, *adv. Haeres*, cap. 24.
(3) Lib. IV, *Hist.*, cap. 7.
(4) *In Haeres.*, 26, § 5.
(5) Lib. VI, *contra Cels.*

Verum, ad Caecilium redeamus. Is, tanta crimina in integerrimorum hominum capita congessisse nihil contentus, in ipsa iam christianae religionis fundamenta acerrimus invehitur: « Si diis - ait - patriis numen aliquod substituisse pari dignum veneratione voluissent, ferenda fortasse impietas foret; atvero Deum colunt hominem summo supplicio punitum et crucis ligna feralia » (2). Mirum sane non est id falsorum numinum cultores cogitando assequi omnino non potuisse, pro Deo haberi atque coli hominem cruci affixum! Nonne, multo iam ante, Christum gentibus esse stultitiam Paulus dixerat?

Si tamen — ita prosequitur — eiusmodi virum adorare satis haberent! Verum turpissimae etiam pecudis, asini, caput divinis extollunt honoribus. Nihilominus verane sint an falsa haec christianis obiecta, ipse se nescire candide fatetur. Sed « certe — continuo subiungit — occultis ac nocturnis sacris apposita suspicio! » Nam, si quae fama ubique vulgata sunt, vera non essent, num tantopere iis rebus celandis adlaborarent, quae ad sacra pertinerent? « Cur nullas — inquit — aras habent, templa nulla, nulla nota simulacra? Numquam palam loqui, numquam libere congregari...! » (3).

Erat enim tunc lege cautum sanctissima, ne quid mysteriorum rituumve christianorum ethnicis innotesceret; ea quippe omnia malevolis « gentilium » adspectibus fuisse subducenda, tum res ipsa, tum illud monebat Servatoris: non esse proiiciendas porcis margaritas. Ceteroquin integrum, quibus libuisset, numquam non fuit christianam doctrinam a christianis ediscere atque in eius arcana, licet per gradus quosdam, penetrare.

At cultu obscuro Deus ipse obscurior Caecilio videtur; eum namque « nec ostendere possunt nec videre », quamquam ubique praesentem volunt atque in omnium gesta, dicta, cogitata intentissimum. « Hinc autem iam illud — ait — consequitur, ut quem operum nostrorum inspectorem finxerint curiosissimum, horum etiam iudicem futurum hallucinentur severissimum ». Spes itaque ipsis inest inconcussa, ut sese e sepulcris cineribusque ad vitam aliquando sit revocaturus: « Renasci se ferunt post mortem et cineres et favillas; et nescio qua fiducia mendaciis suis invicem credunt; putes eos iam revixisse! » (4).

Hoc autem « dogma » restituendorum vitae corporum quot omni tempore ludibriis, quot cavillationibus impii homines insectati sunt! Ipso siquidem sublato, vana est, teste Apostolo, re-

(1) Cfr. EUSEB., lib. V, cap. 2.
(2) Cap. IX.
(3) Cap. X.
(4) Cap. XI.

FABULAE SELECTAE FONTANII

A IOANNE BAPT. GIRAUD LATINE REDDITAE

Haud ita pridem, cum apud bibliopolam, pro more meo veteri, veteres libros expiscarer, in volumen incidi, quod ante numquam offenderam, adeoque rarissimum esse non immerito existimavi. Erant autem *Fabulae selectae Fontanii (La Fontaine)*, in latinum conversae a Ioanne Baptista Giraud, editaeque anno MDCCLXXV. Lecta cursim una alterave pagina, statim intellexi, suo interpretem functum esse officio perquam feliciter. Disticha enim (hoc poeta metro utitur) praeterquamquod versus gallicos magna cum fide reddunt, prono etiam fluunt alveo ac pura et eleganti nitent latinitate; saepe etiam vigorem explicant et calorem, quos in lingua, iamdudum inter exstinctas habita, vix credas inesse posse, quosque immittat nemo, nisi latini sermonis fuerit peritissimus.

Optima etiam est structura versuum, ubi hoc unum notare iuvat, numquam pentametra concludi inconcinno trisyllabo. Poeta tamen (quod minus placuit) laxiore aliquanto usus est prosodia, qualem Ovidius, non adeo tamen frequenter, primus adhibuit; saepissime vero, qui mox secuti sunt, poëtae argenteae aetatis. Sic litera «o» passim corripitur, cum postrema est nominis (sermŏ), verbi (cantŏ, cantaverŏ), adverbii (crebrŏ); imo etiam gerundii.

Quo loco et anno natus sit, quo obierit Giraudius, ex libris bibliographicis sat multis, quorum copiam habui, comperire non licuit. Ex ipsa tamen voluminis fronte et ex approbationibus eidem praemissis, constat, scriptorem fuisse sacerdotem, sodalem Oratorii Iesu in Gallia, sociumque Academiae litterariae Rothomagensis. Haec autem, anno MDCCLXXV, plurimum laudavit scriptorem, data ei facultate ut librum ederet et in eo suum etiam memoraret titulum Socii Academici.

Haec de interprete latino, cuius nomen et opus paucis hodie innotescere existimo. Ad Fontanium ipsum quod attinet, supervacaneum videtur laudes eius celebrare. Fama enim huius scriptoris, inter fabulatores facile principis, universum orbem pervagata est; eiusque admirabiles apologi decus erunt perpetuum litterarum gallicarum, ac monumentum marmore atque aere perennius. Atque utinam ingenium ille suum ad festivas tantum atque honestas convertisset fabellas, neque ad lubricas quoque detorsisset narrationes, quas, a Boccaccio mutuatas, reprobavit ipse senior, cum ad meliorem sensum fuisset reversus!

Iamvero iucundum fore putavi lectoribus huius Commentarii (idemque sensit eius moderator), si ex Fontanii fabulis latine versis (quarum ex priore editione paucissima sane exemplaria supersunt) selectiores hoc loco, serie quadam continua, exscriberentur. Spatii tamen contrahendi causa, omittentur generatim adnotationes litterariae, sat frequentes, quibus demonstrat interpres, adductis antiquorum auctorum exemplis, voces quasdam et dictiones a se adhibitas legitimae esse latinitatis. Fateor tamen, ausum me esse, non paucis in locis, versus nativos retractare atque etiam recudere: qua in re, si quid peccavi, spero fore ut auctor mihi e caelis ignoscat. Ceterum hac licentia tum solum usus sum, cum aut accuratior suppeteret interpretandi ratio, aut quae videretur certo elegantior, vel etiam severiorem prosodiam restitueret.

Initium itaque ad proximum numerum.

Fr. Xav. Reuss.

DE CHOREIS

Quid est chorea? Quaere ab adolescentibus, et respondebunt hanc esse eximium quoddam exercitationis genus, saltibus, passibusque ad numeros compositum, quod corpus iuvat, mentem exhilarat. A senibus quaeras, et reddent periculosas esse quasdam ineptias et nugas, queis et cupidines ardent, et rixarum semina effunduntur, et invertuntur mores, et, dummodo nihil gravius erumpat, tempus inanibus teritur, tempus, quo nihil pretiosius homini. Quid plura? Lucrum temporis cessans, damnum est moribus inde emergens. Undenam definitio rei tam diversa?

Atqui tertius est hominum ordo, cui nec illa verba, nec ista arrideant, choreasque asserant esse aliquid solemne, naturae humanae velut insitum, quo, musica afflante, et provocante, aliquid repraesentatur gestu, saltatione, mora, procursu, quiete, quod reddat quidquid exprimi carmine, quidquid profari eloquio possit, sive ostendatur dramatica fabula, sive tragica, sive comica, sive epica historia instauretur, sive denique superis obsequium, gratesque agantur et referantur; cultusque caeremoniarumque religionis non exiguam in choreis partem esse praedicant, quibus idcirco propriae sint laudes, quas minuere et extenuare mendacium, vituperare aut repellere nefas.

Quid vos de me sentietis omnes ubi dixero mihi relata omnia probari? Cur adeo in deliciis iuvenum choreae? Cur ad illas, quasi palumbes ad umbrosum salientis aquae rivulum, prona ala feruntur? Gymnicaene exercitationis causa solummodo? Non ita bardus, qui omnino credam. Subest aliquid, quo attrahuntur, senibus iam ab inde expertis sat notum. Qui quidem paterno consilio, censores castigatoresque minorum illa improbant senes, quae iuvenes non modo laudarunt, sed provocarunt et frequentarunt; at illa timentes adversa, quibus interfuerunt interdum, et unde, occupante luctu extrema gaudii, paene redierunt oppressi, carissimos ab hisce suos conantur avertere, ne latens inter flores mortis aculeus illos aeternum abripiat, quibus unice se vivere profitentur.

At, etiamsi mihi seniores isti irascantur, ultro iuvenibus concedam esse in choreis exhilarationis genus, esse aliquid quod delectet, exerceat, quod pulcrum visu, nobile factu, illustre et solemne undequaque fiat, sive accepta a diis munera memorentur, sive pro susceptis donis gratiae rependantur, sive ad celebritatem fortia patrum facta chorearum lege exprimantur, sive ad laetitiam diei augendam ridicula quaedam reddantur. Verumtamen magna senioribus auctoritas est ex illo uno moralis philosophiae iudicio, quo decernitur nihil bonum esse dicendum, nisi quod in toto bonum sit, nisi quod mali nullam admixtionem patiatur; quam si vel exiguam admittat, reiiciendum decernitur; «bonum enim ex integra causa, malum ex quocumque defectu».

At quid feram iis, qui choreas constituunt quasi aliquid naturae humanae commune, insertum venis ipso cum sanguine, animis ipso cum intellectu, antiquum ab immemorabili in conventu familiarum, in solemnibus Deorum, in festis coetibus populorum? Acquiescam et iis, et quae pro hisce sunt historiis, immo et natura, testibus recensebo. Quod si choreis vel turpe, vel moribus periculosum, vel vitae hominum insidiosum aut inde, aut hinc illatum fuerit, hoc dicam in cursu et conditione mortalium rerum esse, qua cibi, potusque, ad salutem et sustentationem dati, ad perniciem usu immodico saepenumero convertuntur.

Atque, ad naturam quod attinet, lactantes vel ab unguiculis non modo pueros, et puellos, sed infantulos ipsos, resolutis fasciis, quibus involvuntur et cohibentur, prosilire, saltare, exsultare videmus. Nonne hoc dices esse quemdam saltationis et choreae instinctum? Mox quod soli inter sustentantia nutrientis brachia ad ubera tentant, aetate firmiora cum signabunt vestigia, gestientes paribus colludere, instaurabunt frequentes; adolescentes autem iuvenescentibus annis ea tenebunt, quae ab ipso vitae exordio susceperunt. Graviores viri cur abiicient? Quia superciliosi curis, quia sollicitudinibus tum patriis, tum domesticis oppressi, vel tempore carent, vel, si hoc habeant, curis vacuum atque solutum, quieti potius quam labori — labor enim in chorea est — concedendum rentur. Quid si aliquid vetuerit dignitas? Quid si membra iam desueta exercitio, ne minores filiis, nepotibusque videantur? Haec arcent a choreis maiores natu, qui in recentioribus censores nunc improbant, quae olim ipsi pueri iuvenesque admiserunt. Nonne et ipsi a parentibus, ab avunculis dono aliquo suscepto gestientes laetitia saltitarunt, cucurrerunt, exclamarunt? Parcite dicenti: En testimonium animae naturaliter choreizantis!

(Ad proximum numerum).

P. Alexis.

ANNALES

Iaponii administri iter in Russos. — Venesuelanum bellum — Chilenses minae — Transvaalianae vices — Seditiones in Turcas.

Ito, rerum iaponiarum ad exteros administrum tenuisse Petropolim, Russorum Caesarem visitaturum, magni pretii eventum publice diiudicant. Modo quae statuentur in colloquio Petropolitano ultimi orientis fata spectant maxima, atque immutabunt. Arguendum enim inde videtur Iaponiis haud admodum displicuisse Mandchuriam provinciam a Russis esse occupatam. De Corea vero peninsula, quam Iaponii sibi addicere vehementer cupiunt, tribus iam ab annis foedus quoddam esse ratum suspicantur illius simile, quod Russos inter Hungarosque de Macedonia exstat: quo nimirum foedere fines utriusque gentis constituerentur, sive negociis gerundis, sive protrahendis armis, aut navibus. Russi immo consenserunt plane, ut Iaponii aemuli suas res suaque commercia, et ea magni momenti, quae in Corea peninsula

scriba ab epistolis, interpres, urbem ingredienti, honoris causa, occurrunt. Immo bis mille circiter ab urbe passibus, aliquot ex primoribus civitatis comitatui sese adiungunt. Stationarii milites Praesulem praetereuntem suo more salutant; praefectus urbis aliique rei municipalis curatores ad valvas usque templi Deo et Sanctae Catharinae dicati, eiusdem latera cingunt.

Templum ingressus, Ambrosianum hymnum Patriarcha praeivit, quem Sodales a S. Francisco prosequuntur; deinde primae vesperae solemnissimo ritu decantantur. Quibus absolutis, hora IV, pompa instruitur ad diversa loca, quae aut Magorum mansionem, aut incunabula pueri Iesu, aut alia pietati fovendae aptissima recordantur; interea dum proceditur hymni et antiphonae canuntur, ex quibus haec suavissima: « Bethlem! ecce in hoc parvo terrae foramine caelorum Conditor natus est: hic pannis involutus, hic visus a pastoribus, hic demonstratus a stella, hic adoratus a Magis; hic cecinerunt angeli, dicentes: Gloria in excelsis Deo! »

Post haec, Patres Franciscales mensae accumbunt laetiores solito, quia convivam habent Solymorum Patriarcham, eiusdem sodalitatis alumnum. Ceteri, idest advenae et peregrini, hinc per varia monasterii claustra disperguntur, ut [illegible] et ipsi vacent. Quare alii sunt qui [illegible] parant, alii dapes; terni, quaterni in [illegible] honestoque coetus distributi; et quae [illegible]

runt hilares edunt, veluti si in sua quisque domo consisteret. Cives et vicinia (ne cui vestrum, lectores, mirum videatur) labia tubulo instruunt tabaco hauriendo, quem Turcae *narghile* vocant; sicque cum aliis signum subeundi templum exspectant.

Hora decima solemnis inchoatur Matutini cantus. Symphoniacorum magister chorum ducit atque musicis modis aptatum canit « Invitatorium », puerorum vocibus usus. Quos iucundos animi sensus excitet illud: « Venite, adoremus et procidamus ante Dominum » a pueris decantatum, invitantibus catholicum orbem ad puerum Iesum adorandum, proxime nasciturum, ecquis verbis referre possit? Te in aëra raptum putas, tantaque voluptate cor aestuat, ut vix, ac ne vix quidem lacrimas possis cohibere!

Matutinis expletis, denuo pompa instruitur ad cryptam natalem: haec incolis, advenis iam referta est, per abdita specus diffusis, hoc unum optantibus, ut puerum Iesum in praesepe natum intueantur. Pompam ducunt Patres Franciscales, sanctissimi illius loci custodes, sequitur postremus Solymorum Patriarcha manu gestans [illegible] iconem pueri Dei (1). Quum Praesul ad locum pervenit, ubi beatissima Virgo filium divinum peperit, sacram imaginem ibi deponit. Tunc, dum [illegible] silentium, qui ex [illegible] « diaconi » partes agit, evan-

gelium canit Nativitatis. Quisnam, quaeso, ad incunabula pueri Iesu humillima enarranda opportunior, quam assecla pauperrimi Francisci Patris legiferi? Cum cantor ad ea verba pervenit: « Et peperit HIC filium suum primogenitum et pannis eum involvit », Patriarcha in genua procumbit ante Iesu simulacrum, sericis pannis involvit; postea diacono prosequente: « Et reclinavit eum in HOC praesepio », Praesul puerum Iesum re ipsa in praesepe collocat.

Quae dum aguntur aut pronunciantur plebs universa singultus edere, pectora tundere, puerum Iesum invocare, deosculari humum! Ecquis enim temperet a lacrimis? Qui haec scribo ipsa recordatione commoveor; redeuntque in conspectum et senex ille canusque Patriarcha oculis offusis lacrimantibus, et Diaconus ille voce singultibus interclusa paulisper silere coactus! Experto credite: quae tunc corda mulcet dulcedo vix mente concipi potest: puerulo Iesu enim adesse videmur, concentus angelicos exaudire, Virginem contemplari in natum suum pronam, stupentem quod Deum simul et hominem divino ediderit consilio!

A. Crivelli.

(1) [illegible]

Usibus edocto si quicquam credis amico,
Vive tibi: et longe nomina magna fuge.

Ovid. *Trist.* lib. 3.

COMMUNIA VITAE

Latinitati utile,
recens, vaporitraha rapiente, iter.

— Tesserae, – Turo inquit, – tesserarumque [illegible] quod ad vigilias, excubiasque pertinebat, [illegible] fuit, ut earum quaevis inscriptum exhiberet [illegible] tum ordinem, tum vigiliam, exempli gratia, has [illegible] H. – I. V. I., scilicet: *Hastatus* (*Manipuli*) *Primi*, *Vigiliae Prima*; has autem per nocturnos circuitus [illegible], vel [illegible] tribunis, legatis [illegible] paratori utrum et miles vigil et eques circum[illegible] invisens [illegible] suis functi, vel minus, essent officiis. Altera vero tesserarum ratio illa erat, quae ad [illegible] a tribuno tesserariis militibus, e decimo quoque legionis signo delectis atque excubandi [illegible], dabantur. Per has autem suis centurionibus praefectisque redditae ac lectae novorum signorum centurionibus postea, praefectisque tradebantur; sic de centurione in centurionem pergentes totum quam celerrime circuibant exercitum, atque ita notum fiebat militibus universis verbum, aut sententia, quam pro summi imperatoris arbitrio prae se ferebant, cuius ope inter noctis tenebras amicus ab hoste internosceretur. Hoc apud nos Gallice: *la parole d'ordre, le mot d'ordre.* Sic et scimus Philippensi acie a Caesare et Antonio vocem « Apollinem » signo datam; sic a Sulla « Venerem »; sic, teste Livio, « Vigiliis deinde dispositis, ceteris omnibus tesseram dari iubet imperator; ubi secundae vigiliae buccina datum signum esset, armati cum silentio ad se venirent » (1). Tesseras huiusmodi vero Hirtius tabellas signatas nuncupat « neque, ut mos ipsius, consuetudoque superioribus temporibus fuerat, tabellas signatas dederat, ut in tempore, iis perlectis, locum certum peterent universi » (2). Numquid vobis sufficere ista videntur ut nomen tale imponamus?

— Minime gentium, — Turoni ipse respondeo —; nam tuis, conquisitis eruditione et acervatis, addere possum tesseras vocari quaedam ex ebore aut ossibus [illegible] fasciculae (cubos dicimus), in quibus vel [illegible] inscribebantur. Haec [illegible] vasa, [illegible] quae et alveus vocabatur. [illegible] qui vel signum Veneris, vel [illegible] praeferret. Id vero praecipue tibi apparebit ex epigrammate decimoquinto Martialis in XIV libro:

[illegible] tessera puncto.

Fuit semper tessera quid [illegible] (cubicum pariter), ex marmore, ex gemmis, ex massa vitrea [illegible], quo pavimenta [illegible], exornabanturque [illegible], ut Vitruvius (VIII, 1): « Ad regulam et libellam exacta pavimenta struantur [illegible] tesseris »; itaque eadem habemus apud Tullium (1) ubi Lucilium refert dicentem:

Quam lepide lexes compostae! ut tesserulae omnes
Arte pavimento atque emblemate vermiculato!

Atque ex hisce tesseris Plinius (2) narrat Pergami stratum Asaroton oecum, in quo « mirabilis columba bibens et aquam umbra capitis infuscans, dum apricantur aliae scabentes se se in canthari labro ». Vides igitur, Turo, quam improbe huc verras tesserarium se tesseras. Quapropter utramque nolim vocem, ex quibus unam semel, ut morem tibi gererem, urbanitate tantum adivi. Tesserarius est, qui tesseram fert, non qui vendit, sicuti mandatarius, locatarius, non qui mandat aut locat, sed qui mandata facit, sed qui locatam rem conducit.

— Ecquid ergo subiicies, — Turo quaesivit, — si « tesserarium » non dixeris locum, in quo venales dantur tesserae ad viam?

Cui tunc ego sic orsus:

— Recte dixisti me subiecturum, non subditurum; non enim fraude mala vocem pro voce subdam, sed rectam subiiciam. Tu modo audias, ut iudices; siquidem dicas

te iudice, victum. —

Mox Turo, qui sanctissimus fide vir est, Vergilianum versum resumens ait:

— *Ipse libens equidem dicam, me iudice, victum*, si iusta, rectaque, uti soles, renunciaveris. —

— « Viaticas », vel « viarias », vel « viatorias » quas dicis « tesseras », neque eburneae, neque osseae sunt, sed ex charta vides esse conflatas, atque confectas. Recte ergo vocabis « chartulas », non tesseras. Adde usum, et nomen habebis; nempe « ferroviarias chartulas »; et, si placuerit Ciceroni morem gerere, mihique rectius, « schedas ferroviarias » aut « schedulas »; quae enim dantur huiusmodi chartulae ita exiguae sunt, ut iure schedulae appellentur. —

— Non abnuo rectius ita appellari — Turo inquit.

Itaque auctus animo prosequor:

— Codicibus Iustinianaeis ac Theodosianis praelucentibus, « chartarium » dicam hominem, qui servat, qui vendit; sed mihi consto, et hominem huiusmodi, a quo emimus, credo « schedularum distributorem » recte nuncupandum; dicemus hunc ergo « ferroviariae schedulae distributorem », aut « venditorem ». Quid ergo erit de loco, de aula, de fenestella, de mensa, in quibus et a quibus distribuuntur petentibus? Si, Marco Tullio duce, id latine dicebatur optime: « diribere tabellas », quod erat distribuere ad suffragia comitiorum tabellas, non video quid impediat quominus et « diribitorium ferroviarium » dicatur locus, in quo schedulae distribuuntur ementibus, et « diribitor ferroviarius » homo, qui distribuit. Qui autem ferreo sigillo ipsas signaturus accedit, « notatorem » ex ministerio dicemus; nam notat eas et numeris et characteribus certis, quinimo et mordenti chalybe foramina in schedula saepe tot faciunt, ut e schedula vannulus fiat. Probatisne et haec? Namque ego vocem « locator » bona in latinitate reperii; « locatarius » nequaquam; sic etiam: « mandator », minime « mandatarius ». Quae duo verba tulit, ego credo, posterior usus in scholis; haud certe probati latinitatis aureae scriptores intulerunt. —

Assensum utrique non negant: — Sed, — inquit Turo, — schedulis ferroviariis emptis, nos et stationem ingressi sumus, et schedas notatori obiecimus, qui forcipe immordens ferrea numeris, literisque, foraminibusque signavit. Post haec quonam ascendimus ut veheremur, nisi in « locomotivam » ? —

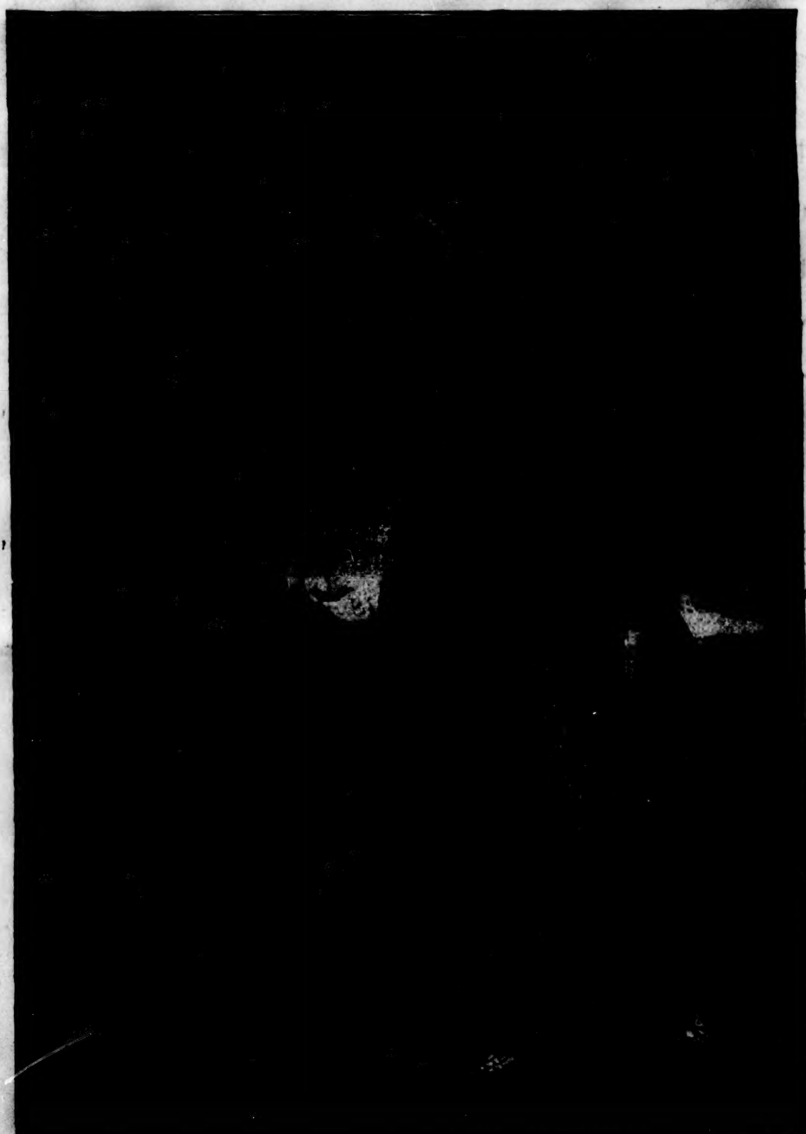
(Ad proximum numerum).

H. De Vecchi Pieralice.

(1) Valer. Maxim, I, 5, 7. Liv., VII, 35.
(2) *De Bello Africano*, III.

(1) *De Oratore*, lib. III, 43.
(2) Lib. XXXVI, 26.

Sociis commentarii VOX URBIS praemia constituta in an. MCMII

«Pallas Minerva». — Alexandri Philipepi (v. *Botticelli*) tabulam hanc «photocromice» expresserunt (metr. 0,30 × 0,40) Fr. Alinari, Florentiae, et ***Vox Urbis*** sociis dono largitur in an. MCMII (Cfr. huius Commentarii operculum pag. 2).

«Madonnina» Ruperti Ferruzzi tabula, quam «photocromice» expresserunt (metr. 0,30 × 0,40) Fr. Alinari, Florentiae, et ***Vox Urbis*** sociis dono largitur in an. MCMII. (Cfr. huius Commentarii operculum pag. 2).

PER ORBEM

Quindenorum horum dierum praecipua recolenti placet a Polonica gente ordiri, quae — verba refero clarissimi socii nostri Iosephi Wabner in epistola ad nos missa ut de re nos faceret certiores — ne caelo quidem frigidissimo prohiberi potest quin fervide colat cantum, quin colat musicen. De musice enim agitur. Varsaviae, in urbe Polonorum capite, aedes huic arti exstructa est atque dicata, aedes pulcherrima pro rei sublimitate, ibique aditiale idque solemne certamen cantorum et lusorum est peractum, cuius testes nobilissimi externi quoque artifices fuere. Quin etiam iam fere tertio quoque die certamina varii generis, ne popularibus quidem exceptis, instruuntur, ut gens novam non modo, sed et delectationem amoenam et honestam, sed et vim vitalem accipiat. — Plaudimus ex animo: similiumque notitiam ex sociis expectamus, unde funereum colorem tandem aliquando ab hac recensione avertamus, quem naturae eventus, nullam interponentes moram, procurant.

⚜

Quorum praecipuus nuper ex America innotuit. Seneca est oppidum in nordica Americana republica Michingan, cuius prope moenia ferreus trames deductus iamdiu publico aëre fuit. Hanc per viam discurrebant noctu ferrearum vehum series duae, eaeque citissimo cursu. Nox erat nubila, desertus locus, cum, sive male dato signo, sive neglecta ad stationem mora, alia in aliam series vehum incidit. Quae inde ruina flagraverit nemo enarrabit: vehes hinc et inde, quae caput erant, prorsus confractae, ignei vaporis vasa disiecta, aëreum denique ex carbone lumen erumpens misera hominum corpora et res omnes incendit, voravit. Quid plura? Nox rigida ad glaciem eo compulit superstites, ut rigentia membra ad ipsum rogum calefacienda admoverent, quo comites viae inenarrabili angore moriebantur! Quod si quis quaesiverit morti tam dirae quot fuerint devoti, centum paene inventi, quorum plerique itali agricolae opificesque ob malam famem sua e patria extorres, atque alio vitae subsidium petituri.

⚜

Terrestrium harum cladium aemuli maritimi fasti leguntur. Sancti Francisci ex portu navis, cui a Sancto Raphaele nomen, insignis laetitiae causa viatoribus onusta e litore in altum vela dederat; mox alia huiusmodi navis eius adamussim in tramitem accessit. Una statim concidit in alteram; franguntur utrinque carinae, altera paucis momentis demergitur. Viatorum sospites etsi fuerint multi, tamen ad quinquaginta periisse putantur.

⚜

Sed «curruum automobilium» laudes canamus! Circus est in via illa maxima, quae Neo-Eboraci in urbe Brooklyn regionem dividit, lata quidem ac spatiosa, domibusque et aedibus plane insignis. Decertantes erant ibi huiusmodi in curribus viri ditissimi, pignore victoriam contendentes Fournierio illi Gallo, quem iam vidimus Berolini ad moenia primas simili in certamine tenuisse. At Fournier iterum tot aemulorum victor evasit atque bis millia passuum, nec uno quidem horae momento, percurrit. Quo veloci cursu suas quoque praeteritas laureas ipse vicit.

⚜

Discessit ille ex arena nummis donatus. Dicendum vero ipsum praemia melius esse meritum quam quae, bovi, tranquillo plerumque, Bosniacus iudex ad Monstar tribuit? Cuius in ditione, prope Presieka oppidum, lupus in stabulum turcae cuiusdam Ali nomine irruperat. Audit irruentem bos, qui solutus in stabulo quiescebat: surgit statim, mugit, rectoque cornu invadentem petit, atque transfodit ad mortem. Aequum itaque iudici rectissimo visum est belluam virtute insignem digno pecuniae praemio honestari, quod tamen, ut antiquitus assolet, iniquo ausu, suam in crumenam belluae dominus excepit.

Bos haud minus fortis audaxque ut lectoribus singulis contingat velim, si tamen tam arguti iudices ubique multiplicentur!

Viator.

habeant, liberi omnique cura soluti quam optime foveant.

*

Dum vero conticescunt Asiatica iurgia, flagrans nova semper ex Americis patet. Colon, urbs Columbianae reipublicae capite, occupata, ex ferrei tramitis per Panama isthmum deducti perturbantur atque praepediantur viae Atlanticum inter et Pacificum Oceanum omnes gentes timent, quarum interest eas apertas manere. Inde bellatores itaque Americae nordicae legiones atque classis intervenere, quae viarum libertatem tuerentur. Perduelles recentiore in pugna patriae copias Albaniumque ducem fuderunt; unde coniici potest Venezuelam inter et Columbianam rempublicam rite tandem bellum indictum esse.

*

Quod dissimili fato moventur in Argentinos Chilenos. Proxime nunciant diem venturam, qua in Argentinis comitiis de aere alieno suae reipublicae tollendo agetur, cuius pecuniae summa Anglicis argentariis committetur. Ea inter carbonis immania pondera ex anglicis fodinis empta fuere a Chilensis legatis; Argentini contra Armstrong officinae navigium struendum commiserunt; verum Chileni longe validiores terra marique quam aemuli esse creduntur.

*

De Transvaaliano bello eadem semper innotescunt vices. Adequitationibus assiduis cruenta pugna producitur ubique. Sunt autem et qui asserant, ab anglicis legatis secreta negocia iterum de componenda pace agitari, callideque illos intendere, ut Afficos tribunos imperatoresque invictos, aut pacis vel praemiis sponsionibusve, alliciant, quo facilius patriam libertatem deserant tandem, atque ab inutili bello recedant. Rem tamen hac quoque vice incassum cessuram omnes credimus, qui vidimus hactenus quanta constantia quantoque animo, per desperatas quoque res, suae gentis iura acerrimi milites vindicaverint. Crescit interim in dies febris lues inter pugnantium cohortes, ipseque Boerus dux Delarey vix a morbo convaluit.

*

Seditiones rursus experiuntur Turcae, quorum in milites per Yemen Arabicam provinciam Arabi equites insurrexerant. Nec satis: ipsae enim copiae ob non soluta diu stipendia, a praesidibus suis deficiunt, prouti Macedones cives viderunt. Ibi enim milites seditione facta templum occuparunt, unde, quasi ex oppido, in agros circum, atque in urbes exeunt depopulatum. Cito igitur Imperatoris decreto edictum, ut praeterita stipendia perduellibus legionibus solvantur.

POPLICOLA.

PUBLICI PER ORBEM COETUS

LEGIBUS FERENDIS

In Americanis nordicis civitatibus novae sessiones inauguratae Roosevelt praesidis fusa oratione, in qua sponsio data de libertate sive Cubanis sive Philippinis insulis brevi donanda. Deinde Gage, thesauri administer, rationes de pecunia publica coram legatis reddidit.

In Anglia Lansdowne, summus rerum ad exteros moderator, Chamberlainii verba in Germanicos milites inlata coram patribus excusavit: Richtie, rerum domesticarum curator, de africano bello disserens, fassus est Anglos paratos esse ad libertatem Boeris donandam, dummodo illi vicissim anglicum imperium non renuant.

In Austria, post pactiones cum principibus factionum initas de summa expensarum, disceptatio fit expeditior in dies. Interea Karber praeses rogatus negavit sese de dimittendis populi legatis consilia agitare.

In Gallia, post Voyron ducis libellum editum ut constaret cuius opera depopulationes in Sinenses peractae essent, vehementer agitata quaestio de detrimentis a sacris missionibus acceptis non sarciendis; verum, Waldeckio praeside pro missionibus dicente, rata pro iis quoque lex, ut pecuniae a Sinensibus solutae et ipsae fiant participes.

In Germania municipum sessiones resumptae, ut de vectigalibus atque de summa expensarum quaestio fieret.

In Graecia novum administrorum collegium adlectum.

In Italia, coram patribus rogatio de veteribus monumentis quam optime servandis expenditur; coram populi legatis autem in tutamen laboris lex agitur.

SCRIBA.

LIBRORUM RECENSIO

O. P. ALAIS. Diálogos Filosóficos (Recuerdos de estudiante). — Lutetiae Parisiorum edid. Garnier fratres, 1901.

Eo sane simus in tempore, quo sollicitudinibus undique adventantibus prementibusque distinemur, fabulosam paene maiorum nostrorum vitam credimus, qui giganteis voluminibus in folio delectabantur, tacitique in conclavi incumbebant in opera gravissimorum virorum. Aegre annus integer tunc satis erat legentibus et legendis, ut sapientia potirentur. Contra nunc lectioni vix brevis danda superest hora; reliquas absumunt negotia, absumit rei cura familiaris undequaque insidiis pessimorum petitae, petitae morsu excussorum; absumunt sexcenta, quae amici, propinqui, denique sibi propria cuiusque munia vindicant. Hinc ille optime facit, qui brevibus opusculis digna scitu coarctet, eaque Socratico more, potius quam Aristotelico, pertractans, communi generis humani sententiae respondeat. Leves enim haustus philosophiae, logicae praesertim, quibus nunc utimur, sapientiae tam gravis tamque severae molem non sustinent, et vix invenies in millibus, qui sophisma a syllogismo luculenter possit scholastica illa cuspide et austera acu distinguere. Optimam itaque partem O. P. Alais elegit, qui gravissimas de philosophia quaestiones, melius dicam theses, Platonico more duos inter sermocinantes colloquentesque amicos referens, quid veritas, quid honestas postulet festina tractatione concludit, ita porro, ut perspicuitas brevitati non noceat, nec brevitas officiat perspicuitati. Qui tribus, ut cum Catullo loquar, tribus, inquam, chartis,

doctis, Iuppiter!, et laboriosis

quid sit vita, qui! anima, quid mens aperte ostendit, at haec non obvoluta phrasibus, neque verbis obscuris, sed communi loquendi modo et scribendi. Atque haec difficultas, sublimia communibus explicare, devia obvia, ardua plania, difficilia facilibus. Hac semel strata via, cognitio, seu apprehensio, reflexio, iudicium, ratiocinatio, inductio, deductio. intuitio, memoria, imaginatio procedunt libero pede, cumque his libertas hominis, unde moralis philosophiae, seu ethicae, pars, quae tota libero superstruitur arbitrio voluntatis intellectui iubenti obtemperantis. Post haec theodiceae argumenta produnt de existentia Dei, de aeternitate anteriori, de perpetuitate, de immensitate divinae essentiae, deque reliquis, quae ad hoc pertinent caput. Tum de evidentia assequenda in perscrutatione et inquisitione veritatis actum est inter duos, simplicibus quidem, sed luculentissimis verbis, quibus nemo resistat. Mox quid vere, quid absolute sit bonum; atque in hisce argumentis arcana ontologiae recurrunt modo mirabili intertexta. Sic Alais noster VI dialogis, seu colloquiis tantummodo, praecipuae philosophiae campum fere occupat omnem, idque tam bello, tam comi sermone, ut illud Horatii recurrat in mentem legentis:

cui lecta potenter erit res,
Nec facundia deseret hunc, nec lucidus ordo.

Quemadmodum igitur Seraphici Doctoris *Breviloquium*, aut *Itinerarium mentis in Deum* qui legerit, noscit ab infinita propemodum sapientia illa opuscula prodivisse, ita qui opellam Alais legerit, noscet ab ungue leonem, philosophum nempe nobilissimum et sapientissimum, quem salutamus. Haec ille degens in Americae Reipublicae Argentinae urbe capite nostra habeat sincera verba, et nos diligat, mittatque potentissimi ingenii frequentiora testimonia, quae promit.

H. P.

AENIGMATA

Primos deme prius, si vis reperire secundos:
Postremosque legas, medio variante priorum:
A crescat, matremque iuvet, patris alma corona
[est.

O fit saepe salus nautis luctantibus undis.
A tibi stanti, sive moventi salvus adesto!
O sol aureus exit equis invectus et horis.
A manibus divis contenditur arcitenentis.
O « Superos nisi flectere quis, Acheronta mo-
[vebit ».

A. E. DE DEUFFEL.

Ex sociis, qui horum aenigmatum interpretationem ad commentarii moderatorem miserint intra duos menses, unus, sortitus, **gratis** accipiet PETRI ANGELINI opus, cui titulus:

DE POETIS ET NUMERIS LATINIS.

Aenigmata an. IV, n. XX proposita his respondent:

1) M-an-na; 2) Gelas, Sinus = Gelasinus.

Ea rite soluta miserunt:

Quint. Mirti della Valle; Th. Vignas Sch. Piar., *Roma*. — Guil. Schenz, *Ratisbona*. — Ric. Magenta, *Genua*. — Fr. Prikryl, *Nieder Osterreich*. — Car. Stegmüller, *Sabaria*. — Princ. Gordon, *Mancunio*. — Elis. Lancher, *Corduba*. — Jos. Wahner, *Varsavia*. — E. R. Massey. *Bicester*. — Ad. Huza, *Grybovio*. — Collegium Sch. Piar. *Stellae*. — Ad. Skrzypkowski, *Swinica*. — I. Szymaitis, *Opitoloki*. — D. Le Provost, *Briocen*. — Fr. Sallarés Sch. Piar., *Sabadello*. — Ioan. Cantono Ceva marchio, *Vercellis*. — Am. Robert, *Marieville*. — C. Sokolowski, *Petropoli*. — St. Figielski, *Rypino*. — P. G. Z., *Modoetia*. — F. Arnori, *Mediolano*. — I. Walter, *Neo Eboraco*. — Fr. Altobelli S. I., *Neapoli*. — Eug. Burg, *Argentorato*. — Iul. Sernatinger, *Dresda*. — Aug. Roberge, *Chicotino*. — Cam. Straskill, *Villaco*. — L. De Rubeis, *Iguvio*. — Petr. Garrone, *Pezzana ad Vercellas*. — Ant. Urbina et Ortiz; Ign. Aguilar, *Morelia, in Mexicana republica*. — Ver. Cariolato, *Vicentia*. — Alois. Cappelli, *Senis*. — G. Langenberg, *Monasterio Guestph*.

Sortitus est praemium

QUINTILIUS MIRTI DELLA VALLE,

ad quem missum est opus, cui titulus:

PETRI ANGELINI
LOLLIUS
SIVE
DE PROVECTA LATINITATE.

Sponsor: IOANNES BAPTISTA CIAMPI, iurisperitus.

ROMAE — Ex officina *Pacis* Phil. Cuggiani.

✻ FIDES ✻

(Italice Violino)

quod musicum organum

[illegible]RADIVARIUS

[illegible] ARTIFEX CELEBERRIMUS

[illegible]CIT

Romae venenant.

[illegible] apud [illegible] commentarii VOX URBIS admini[illegible], ROMAE, via Alessandrina, 87.

[illegible] qui in Nordica America [illegible]tur vehe[illegible] quae [illegible] Carmelitis [illegible]stitutum est ac regi[illegible]

[illegible] SANCTI C[illegible]LLI

[illegible] Christianae et nostrae [illegible]tiones [illegible] comparandam.

[illegible] quae colle[illegible] Collegii Pre[illegible] — Chicago,

---

LIBER (vulgo " ALBUM „) praecipua Urbis referens, pulcritudine insignis atque, commentarii *Vox Urbis* moderatore iubente, expresse conflatus, apud eumdem commentarii administratorem, ROMAE, VIA ALESSANDRINA, 87, ven. lib. 1.50.

FIGURAE URBIS ROMAE

ARTE PHOTOGRAPHICA EXPRESSAE

[illegible] ET NUMERO ET PRETIO

[illegible] VOX URBIS *Administratorem.*

URBIS E IANICULO MONTE PROSPECTUS

(m. 1.10 × 0.84)

qui sociis commentarii VOX URBIS dono datur, venit singillatim L. [illegible]

apud eumdem VOX URBIS *Administratorem.*

SI QUIS PLURA REQUISIVERIT HUIUS PROSPECTUS EXEMPLARIA EA MINORE ACCIPIET PRETIO.

[illegible], sive de provecta latinitate, PETRI ANGELINI liber, constans [illegible] CIX, excerptus e Commentario *Vox Urbis*. - Venit [illegible], apud eiusdem Commentarii administratorem, *Romae, via Alessandrina, 87.*

[illegible] Franciscus et Soc.

OFFICINA

ANAGLYPHIS, GEMMIS CONCHISQUE CAELANDIS

PRAESERTIM IN REDDENDIS FIGURIS

PHOTOGRAPHICE EXPRESSIS

TEMPERANTIA IN PRETIO — DILIGENTIA IN OPERE

ROMAE — VIA SISTINA, 129 — ROMAE

LE LAUDI LATINE

E

IL CANTICO DEL SOLE

DI

S. FRANCESCO D'ASSISI

S. Maria degli Angeli, presso Assisi, tip. della Porziuncula, 1897

Hoc libello praeter venustam praefatiunculam a Paulo Sabatier, viro rei longe peritissimo, conscriptam, continentur *laudes latinae* cum interpretatione italica, *Canticum Solis*, necnon illa *Speculi perfectionis* capita, quae *Cantici* originem exponunt, aliaque permulta. Libellum, quem proxime alii subsequentur ad parvam *Bibliothecam Franciscanam* comparandam, Iulius Salvadori, litteris tradendis doctor egregius, maxima edidit cura. Romae apud commentarii *Vox Urbis* Administrationem venit L. 0.50, in pauperum levamen.